

Alan Watts (6 stycznia 1915 w Chislehurst - 16 listopada 1973 w domu na Mount Tamalpais)

Ten filozof ze wsi Chislehurst
dzień medytacją zaczynał first
raz mu duch zen
ukazał hen
daleką drogę na życia sens.*

(ebs)

*czyt. 'tʃɪzəl'hɜːst, tʃɪzəl'hɜːst [1]

Alan Wilson Watts - brytyjski filozof, pisarz, mówca. Znany ze swych badań porównawczych religii, tłumacz i popularyzator filozofii Wschodu na Zachodzie.

Napisał ponad 25 książek i ogromną ilość artykułów oraz wygłosił setki wykładów i seminariów dla milionowej publiczności radia i telewizji, dotyczących tożsamości osobistej, natury rzeczywistości, wyższej świadomości, sensu życia, poszukiwania szczęścia. Uważa się, że prezentuje model indywidualizmu i autoekspresji dorównujący niewielu filozofom.

Był profesorem oraz dziekanem Amerykańskiej Akademii Studiów Azjatyckich w San Francisco, dla Narodowej Telewizji Edukacyjnej prowadził serial telewizyjny pt. „Mądrość Wschodu i Życie Współczesne”. Służył także jako konsultant w zakładach psychiatrycznych i szpitalach oraz dla Amerykańskich Sił Powietrznych.

Watts urodził się 6 stycznia 1915 w rodzinie należącej do klasy średniej w ówczesnej wsi Chislehurst (dziś część Londynu) w Anglii. Jego ojciec był reprezentantem londyńskiego biura firmy Michelin, matka gospodynią domową, w młodości nauczycielką dzieci w misji chrześcijańskiej w Chinach, dzięki czemu przekazała fascynację sztuką Orientu swojemu jednemu synowi.

Z powodu skromnych środków finansowych rodzice Watta zdecydowali się żyć w środowisku wiejskim, gdzie ich jedyny syn, Alan, dorastał, poznając otaczającą przyrodę. Już od dziecka uczył się nazw dzikich roślin i motyli. Wiele też czytał m.in. książki o tajemniczym Dalekim Wschodzie.

W swojej autobiografii pisał o swego rodzaju mistycznej wizji, której jako dziecko doznał podczas gorączki. W tym czasie był pod wpływem malarstwa Dalekiego Wschodu, którego źródłem stały się pejzaże i gobeliny podarowane jego matce przez anglikańskich misjonarzy powracających z Chin.

Kilka chińskich obrazów Watts zobaczył w Anglii, w swojej autobiografii "*In My Own Way*" pisał: "*Byłem zafascynowany estetyką klarowności, przejrzystości i przestrzeni niektórych obrazów w sztuce chińskiej i japońskiej. Sprawiały wrażenie, że płyną ...*". Te dzieła sztuki podkreślały stosunek człowieka do przyrody, temat, który towarzyszył mu przez całe życie.

<https://www.youtube.com/watch?v=jgqL9n6kZc8>

Od wczesnych lat uczęszczał do szkoły z internatem, King's School w Canterbury (program obejmował zarówno naukę świecką, jak i religijną). Gdy ukończył szkołę średnią poczuł się zmuszony wybierać pomiędzy anglikańskim chrześcijaństwem, w którym się wychował, i buddyzmem. Wybrał buddyzm i wstąpił do loży buddyjskiej w Londynie. W ciągu londyńskich lat zbadał kilka stylów medytacji.

Na życie zarabiał pracą w drukarni, później w banku. Swoją wiedzę pogłębiał czytając książki z dziedziny filozofii, historii, psychologii, psychiatrii i mądrości Wschodu. Pobyt w Londynie zapewnił mu znaczną liczbę możliwości rozwoju osobistego. Poprzez Humphreys poznał autorów książek o duchowości (np. Mikołaj Roerich, dr Sarvaepalli Radhakrishnan) i znanych teozofów, jak Alice Bailey.

W 1936 roku, w wieku 21 lat, wziął udział w Światowym Kongresie Wiary na Uniwersytecie Londyńskim, tam usłyszał też o Daisetz Teitaro Suzuki, znawcy buddyzmu zen, którego wkrótce poznał osobiście. W 1936 roku opublikował swoją pierwszą książkę pod tytułem "Duch zen". Później przyznał się, że sugerował się w niej w dużej mierze pismami Suzuki.

<https://www.youtube.com/watch?v=FjYPHXa9JRK>

W 1938 roku on i jego narzeczona Eleanor Everett przenieśli się do Ameryki. Matka Eleonor, Ruth Fuller Everett, była związana z tradycyjnym kręgiem zen w Nowym Jorku, kilka lat później poślubiła mistrza zen (*rōshi*), Sokei-Sasaki, jakiś czas mentora duchowego Alana Wattsa, który jednak nie odbył formalnego szkolenia u swojego (przyszwanego) teścia i tym samym nie został wyświęcony na mnicha zen.

W to miejsce poszedł do anglikańskiej (biskupiej) szkoły w Seminarium Duchownym w Evanston, Illinois, gdzie studiował chrześcijańskie pisma, teologię i historię Kościoła i zdobył tytuł magistra teologii. W swoich pismach starał się wypracować połączenie współczesnego kultu chrześcijańskiego, mistycznego chrześcijaństwa i filozofii Azji ("*Behold the Spirit*").

Za swoje prace z teologii komparatywnej został uhonorowany tytułem doktora teologii na uniwersytecie w Vermont. Nie ukrywał swojej niechęci do różnych aspektów religii, surowości, pogrążenia w poczuciu winy, czy wojowniczego prozelityzmu - niezależnie od tego czy zostały one znalezione w judaizmie, chrześcijaństwie, hinduizmie, czy buddyzmie.

W wieku 30 lat mógł wybrać ścieżkę kariery duchownego w Kościele Anglikańskim, jednak wyjście na jaw pozamałżeńskiego romansu i wystąpienie jego młodej żony o nieważność małżeństwa poskutkowało opuszczeniem diecezji w 1950 roku.

W roku 1951 Watts przeniósł się do Kalifornii, gdzie wstąpił do wydziału Amerykańskiej Akademii Studiów Azjatyckich w San Francisco. Tutaj uczył się obok Saburō Hasegawy, Fryderyka Spiegelberga, Haridasa Chaudhuriego, lama Tokwan Tada i różnych ekspertów oraz profesorów. Hasegawa był nauczycielem Wattsa w dziedzinie japońskich zwyczajów, sztuki, prymitywizmu i postrzegania natury.

W tym czasie Watts studiował także pismo chińskie i praktykował chińską kaligrafię pędzlem Hasegawy. Swoje zainteresowania poszerzył o indyjską wedantę, "nową fizykę", cybernetykę, semantykę, historię naturalną i antropologię seksualności.

W 1953 roku zaczął prowadzić cotygodniowy program radiowy w Radio Pacifica w Berkeley. Prowadził go aż do śmierci w 1973 roku. Podobnie jak inni dziennikarze był wolontariuszem w sponsorowanej przez słuchacza stacji. Stacja zdobyła dużą popularność w San Francisco Bay Area.

W roku 1957, w wieku 42 lat, opublikował swoją najważniejszą pracę, "Drogę Zen". W oparciu o styl życia i filozoficzne tło zen w Indiach i Chinach przedstawił pomysły zaczerpnięte z semantyki ogólnej (bezpośrednio z pism Alfreda Korzybskiego, a także od Norberta Wienera, pioniera prac nad cybernetyką). Książka stała się klasyką gatunku.

W tym czasie odbył razem z ojcem podróż do Europy, w Szwajcarii spotkał znanego psychiatrę Carla Junga, którego współczesna psychologii odpowiadał mu bardziej, niż psychologia Abrahama Maslowa, czy szkoła Freuda.

Po powrocie do Stanów Zjednoczonych podejmował próby przeżycia psychodelicznych doświadczeń, początkowo z meskaliną podaną mu przez dr Oscara Janigera. Kilka razy próbował LSD z różnymi zespołami badawczymi, prowadzonymi przez dr Keith Ditman, Sterling Bunnell, Michaela Agrona. Próbował również marihuany i stwierdził, że jest ona interesującym i użytecznym środkiem psychoaktywnym, który wywołuje wrażenie spowolnienia czasu.

Poszukiwania i nauczanie Watts przyniosło mu kontakt z wieloma intelektualistami, artystami a także amerykańskimi nauczycielami z Ruchu Potencjału Człowieka i Ruchu Ekologicznego. Przyjaźnił się z poetą Garym Snyderem, pisarzem Aldousem Huxley'em, spotykał z Robertem Antonem Wilsonem, który wyraził się, że *"Watts jest jednym z jego światła na Drodze do Kosmicznego Wyzwalacza"*.

Choć nie był na długo związany z żadną instytucją akademicką, miał przez kilka lat stypendium na Uniwersytecie Harvarda. Wygłaszał wykłady na wielu uczelniach. Jego wykłady i książki miały znaczący wpływ na amerykańską inteligencję lat 50.-70., ale w środowisku akademickim był postrzegany jako outsider. Sam określał się *"filozoficznym showmanem"*.

W końcu został skrytykowany przez buddystów, takich jak roshi Philip Kapleau, John Daido Looi i Daisetz Teitaro Suzuki za rzekomo błędną wykładnię kilku kluczowych pojęć buddyzmu zen. Kapleau napisał, że Watts oddalił zazen na rzecz tylko połowy kōanu.

W swoich naukach Watts próbował zmniejszać alienację, doświadczenie towarzyszące człowiekowi Zachodu, postulował w (amerykańskim) życiu więcej estetyki (np.: lepszą architekturę, więcej sztuki, więcej wyśmienitej kuchni) i łączenia kultur (*"odnawianiem kultury jest połączenie elementów kultur"*). Podziwiał praktykowanie chan (zen) na Dalekim Wschodzie, gdyż sprzyja to rolnikom, architektom, konstruktorom, lekarzom ludowym, artystom...

W wieku dojrzałym przedstawiał się jako "buddysta zen w duchu", jak pisał w swojej ostatniej, wydanej posmiertnie książce *"Tao: The Watercourse Way"*. W ciągu swojego życia interesował się kształceniem dzieci, sztuką, kuchnią, edukacją, prawem, architekturą, seksualnością i możliwościami wykorzystania technologii.

Trzykrotnie żonaty, ojciec siedmiorga dzieci, pięciu córek i dwóch synów, poszukiwał alternatywnych rozwiązań dla klasycznej instytucji małżeństwa. W pracy *"Filozofia przyrody"* opisywał postrzeganie organizmu w środowisku.

Głosił konieczność dążenia do międzynarodowego pokoju, tolerancji i porozumienia różnych kultur. Odczuwał także rosnące kłopoty ekologiczne, na początku 1960 roku pisał: *"Czy topienie lub spalanie może zlikwidować te stale rosnące góry śmieci - zwłaszcza, gdy rzeczy, które robimy i budujemy zaczynają wyglądać coraz bardziej jak śmieć, zanim jeszcze zostaną wyrzucone w błoto?"*

W swoich pismach nawiązywał do swojego politycznego przejścia od republikańskiego konserwatyzmu do bardziej liberalnej perspektywy prawnej i politycznej. Jednak nie ufał ani politycznej lewicy, ani prawicy szukając inspiracji w chińskiej księdze "Zhuangzi". Zwalczał powszechną ideę "postępu". Miał nadzieję na zmiany, osobiście wolał swojskie, częściowo izolowane enklawy społeczne obszarów wiejskich. Wierzył w tolerancję dla mniejszości seksualnych, wyrzutków społecznych i ekscentrycznych artystów. Ostrzegał przed urbanizacją terenów wiejskich i stylu życia, które niosła.

W wykładzie zatytułowanym *"The End to the Put-Down of Man"* przedstawił pozytywny wizerunek człowieka żyjącego w harmonii z przyrodą, podkreślał korzyści płynące z różnych etapów rozwoju jednostki (w tym młodości lat), potępiał nadmierny cynizm i przekorę, wychwalał inteligencję, kreatywność.

Watts uważał, że moralność absolutna nie ma nic wspólnego z podstawową realizacją głębokiego duchowego spełnienia. Opowiedział się za ogólnospołeczną w miejsce indywidualnej etyki. W swoich pismach był coraz bardziej zaniepokojony stosunkiem człowieka do natury i rządu do obywateli. Pisał z uznaniem o rasowym i kulturowym różnicowaniu krajobrazu społecznego. Często mówił, że chce przerzucić most między starym i współczesnym,

między Wschodem a Zachodem, między kulturą a naturą.

Został profesorem i dziekanem Amerykańskiej Akademii Studiów Azjatyckich w San Francisco, prowadził telewizyjny serial "Mądrość Wschodu i Nowoczesne Życie" dla Narodowej Telewizji Edukacyjnej oraz służył jako wizytujący konsultant w instytucjach psychiatrycznych i szpitalach. W połowie lat 60. dużo podróżował ze swymi studentami po Japonii, odwiedził także Birnę, Cejlon i Indie.

Studiował również niektóre układy z tradycyjnej chińskiej sztuki walki taijiquan. W ostatnim etapie życia dużo czasu spędzał na łodzi w Sausalito. Obciążony obowiązkami społecznymi i finansowymi, walczył z uzależnieniem od alkoholu, który prawdopodobnie stał się przyczyną przedwczesnego zgonu. W październiku 1973 wrócił z wyczerpującej trasy po Europie, zmarł we śnie w swoim domu na Mount Tamalpais w wieku 58 lat.

*

Bez względu na zaangażowanie religijne warto poznać eseje Wattsa. Polska strona Wattsa.

*

Z podziękowaniem dla Michała/Matragona :)